

Täysistunto

Torstai 8.11.2018 klo 16.01—19.58

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi avioliittolain 4 ja 109 §:n sekä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 211/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia, ja asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

17.45 Oikeusministeri Antti Häkkänen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jälleen erittäin mieluista lakiesitys käsittelyssä.

Lapsien tulee saada olla lapsia. Avioliitto on asia, joka kuuluu kahdelle täysi-ikäiselle, jotka vapaasta tahdostaan haluavat sen solmia. Alaikäisten avioliitot mahdollistava poikkeuslupamenettely on perustellusti ollut kritiikin kohteena muissa maissa jo useita vuosia. Nyt on aika puuttua siihen myös Suomessa. Toimeksiannostani on valmisteltu nyt käsitteilyyn tuleva lakiesitys, jossa ehdotetaan, että alaikäisenä avioituminen kielletään Suomessa kokonaan.

Poikkeuslupamenettely katsottiin aikoinaan tarpeelliseksi. Elettiin maailmassa, jossa avoliittoa ja avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia katsottiin hyvin karsaasti. Lisäksi avioliiton ulkopuolella syntyvän lapsen oikeudellinen asema oli myös epävarma. Vielä 90-luvulla poikkeuslupamenettely oli erityisen ahkerassa käytössä. Oikeusministeriön lupia myönnettiin vuosittain jopa sata. Pikkuhiljaa vuosikymmenten aikana asenteet yhteiskunnassa ovat kuitenkin muuttuneet tässäkin asiassa suvaitsevaisemmiksi. Nykypäivänä yhä useampi nuori valitsee seurustelun ja avioliiton avioliiton sijaan. Avioliitot ylipäänsä ovat vähentyneet, ja niitä solmitaan myös myöhemmällä iällä. Ensimmäiset lapsetkin saadaan yhä vanhempana ja usein myös avioliiton ulkopuolella.

Arvoisa puhemies! Kansainvälisellä tasolla on jatkuva pyrkimys kitkeä lapsiavioliitot kokonaan. Tämä kuuluu Suomen ulkopoliittikkaan. Monessa kehitysmaassa lapsiavioliitot ovat suuri ongelma, joka on haitallista tyttöjen terveydelle ja koulutusmahdollisuuksille. Luopumalla poikkeuslupamenettelystä annamme entistä vahvemman ja uskottavamman signaalin sitoutumisestamme tyttöjen oikeuksia parantavaan työhön myös kansainvälisesti. Suomi lähettää alaikäisten avioliitoista luopumisella vahvan kansainvälisen signaalin.

17.48 Heli Järvinen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Aivan niin kuin oikeusministeri sanoo, avioliitto kuuluu kahdelle aikuiselle ihmiselle, jotka omasta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

halustaan ja vapaaehtoisesti siihen ryhtyvät. Siksi on erinomaisen hyvä, että lapsiavioliitot kielletään.

Mutta tämä laki jättää sen toisen puolen auki, ja silloin se tarkoittaa sitä, että kun puhumme pakkoavioliitoista, edelleenkin on kyse tilanteista, joissa ei ole molempien osapuolten suostumus ja vapaaehtoisuus kysymyksessä. Istanbulin sopimus velvoittaa sen ratifioineet valtiot muun muassa kriminalisoimaan myös pakkoavioliitot, ja kuten kaikki hyvin tiedämme, Suomi on ratifioinut tämän sopimuksen, ja siksi haluaisin kysyä ministeriltä: miten aiotaan edistää sitä, että myös pakkoavioliitot saataisiin kriminalisoitua? Se helpottaisi myöskin niiden tunnistamista tässä maassa. Tällä hetkellä niitä ei raportoida juuri lainkaan, eikä rikosprosessiin tapauksia siksi päädy.

17.49 Antti Kurvinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskustelimme tässä jo aiemman oikeusministeriön esityksen kohdalla siitä, miten yhteiskunnan muutos ja arvojen muutos näkyy ja vaatii muutoksia ihan meidän perustavaa laatua olevissa laeissammekin, kuten rikoslaissa ja avioliittolaissa, ja tämä on tyypillinen esimerkki siitä, että tämä kuuluisa poikkeuslupamenettely poistuu. Aikaisemminhan tasavallan presidentti sen antoi ja sitten nykyään oikeusministeriö, ja itsekin tunnen ihmisiä, jotka menivät Kekkosen luvalla naimisiin, jotenka Kekkosen luvalla naimisiin meneminen loppuu, ja se on ihan oikea ratkaisu.

Tämähän on tietynlainen viesti siitä, tietty tämmöinen arvokannanotto, että lapsilla pitää olla oikeus lapsuuteen ja nuorilla nuoruuteen. Sitä kysyisin oikeusministeriltä, että eihän tässä ole mitään kielteisiä vaikutuksia niille henkilöille, jotka vaikka nyt ovat menneet tänä vuonna 17-vuotiaina, teoriassa, naimisiin.

Sitten sellaisen kommentin ehkä sanoisin — itsekin pidän ihan hyvänä ajatuksena sitä pakkoavioliittojen kriminalisointia — että meidän pitäisi täällä eduskunnassa muistaa, että paha [Puhemies koputtaa] ei katoa maailmasta muuttamalla se rikokseksi. Se ei ole ratkaisu [Puhemies: Aika!] kaikkiin ongelmiin, että siitä tehdään rikos.

17.50 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin kiitän ministeriä tästä lakiesityksestä. Tämä on hyvin tärkeää, että me todellakin nämä lapsiavioliitot kiellämme ja lapsi saa olla lapsi siihen 18 vuoden ikään asti, mikä laissa sanotaan, että on se aikuisuuden ikä.

Tässä tulivat esille myös nämä pakkoavioliitot. Pidän tärkeänä, että myös ne kriminalisoidaisiin. Se ei toki poista niitä, aivan kuten edustaja Kurvinen sanoi, ei ongelma katoa sillä, että ne todetaan laittomiksi, mutta kyllä se varmasti auttaa asian kuriin saamiseksi. Ja ennen kaikkea on tärkeää, että nimenomaan tämmöiset pakkoavioliitot mitätöitäisiin, ja siinä me voimme kyllä auttaa näitä ihmisiä, jotka ovat pakkoavioliitossa olleet, että niitä ei vain pureta vaan ne nimenomaan mitätöidään. Silloin ne eivät jää sinne rekisteriin, ja heidän omassa elämässään tällainen mitätöinti kyllä on suuri apu.

17.51 Pia Kauma kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä myös on mielestäni erittäin hyvä lakimuutos, mikä on tulossa. Tähän mennessä hakemuksia vuosittain on tullut muutama kymmenen, ja niistä suurin osa on ollut raskauden, uskonnollisen vakaumuksen tai kulttuurisen syyn perusteella. Nyt tietysti, kun maahanmuutto on lisääntynyt Suomessa ja joissakin maissa on hyvin tyypillistä, että vanhemmat katsovat puolison jo etukäteen alaikäisille lapsilleen, tämäntyyppiset järjestelyt varmasti ovat lisääntyneet.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

Kysyisin ministeriltä: Mikä tilanne mahtaa olla tällä hetkellä, onko siellä pyyntöjä tälläkin hetkellä odottamassa tällaisista maahanmuuttajaperheistä, joissa haetaan avioliiton laillistamista? Ja jos sitten on saanut jo aiemmin luvan tällaiselle avioliitolle, niin ollaanko niitä sitten mitätöimässä?

17.52 Sari Tanus kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lasten todella pitää saada olla lapsia, nuorten nuoria, kasvaa ja kehittyä rauhassa toivon mukaan myös seksuaalisesti, ennen kuin tämäntyyppisiin asuin- tai ihmissuhdesidoksiin, sanotaanko niin, ryhdytään.

Esitys on ilman muuta hyvä, ja lapsiavioliitot täytyy kieltää samoin kuin pakkoavioliitot mitätöidä, niin kuin tässä on tullut esiin. Tietysti meillä Suomessa on pitkälti ollut, että on kyse ollut näistä 17-vuotiaista, jotka ovat tulleet raskaaksi ja halunneet sitten virallistaa suhteensa, mennä naimisiin. Mutta jos ajatellaan, että meillä on maahanmuutto lisääntynyt ja nyt näitä kulttuurisia taustoja on erilaisia ja enenevässä määrin ehkä alaikäisten avioliittoja, niin sen suhteen varmasti on ihan järkevää ja hyvä vetää raja täysi-ikäisyyteen.

Haluaisin kuitenkin kysyä, että jos alaikäiset ovat avoliitoissa tai meillä on maahanmuuttajia, joilla on ehkä useampia vaimoja, joista voi olla ehkä useampikin alaikäinen, ehkä yksi virallinen mutta sitten useampia, niin millä tavalla ministeriössä näihin asioihin on ajateltu vastaavasti puuttuttavan.

17.54 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä tietysti nyt ehkä osittain ulkomaalaistaustaisten takia joudutaan tätä lainsäädäntöä muuttamaan. Jollain tavalla itse olin sen ymmärtänyt, että jos on muutamaa kuukautta vaille 18-vuotias ja on raskaana oleva nuori nainen, niin on poikkeusluvalla voinut saada luvan mennä avioon, mutta ymmärrän, että YK:n vuoden 2015 suosituksen mukaisesti nyt seuraamme Ruotsin, Norjan ja Tanskan mallia, missä tämä kielletään myös näiltä lähes 18-vuotiailta.

Kysyisin oikeusministeri Häkkäselältä — isoin ongelmahan meillä on ulkomaalaistaustaiset pakkoavioliitot, jotka tapahtuvat ulkomailla eli kun viedään suomalainen tyttö ulkomaille ja pakkonaitetaan siellä: ollaanko tällä lainsäädännöllä puuttumassa siihen eli voidaanko mitätöidä tällaiset pakkoavioliitot tai lapsiavioliitot, jotka tehdään ulkomailla?

17.55 Olli-Poika Parviainen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jälleen oikeusministerimme tekee hyvä työtä, kiitos siitä. Olette tuonut tärkeän esityksen tänne saliin.

Vihreidenkin poliittisessa tavoiteohjelmassa otetaan kantaa lapsiavioliittojen kriminalisoimiseksi ja niiden poistamiseksi laista ja myöskin pakkoavioliittojen kieltämiseksi. Ne ovat toki osin oma kysymyksensä, vaikka näillä onkin yhtymäkohtia. Pakkoavioliitoista tuntuu, että läsnä olevien keskuudessa on myös hyvin laaja ymmärrys, että on ainakin syytä tutkia tarkemmin, onko mahdollista kriminalisoida niitä nopeammin ja myöskin mitätöidä.

Kiinnittäisin vielä huomiota siihen, että Suomen kehitysavussa — menee vähän oikeusministerin toimialan ulkopuolelle — me painotamme paljon tyttöjen oikeuksien edistämistä. Katsoisin, että lapsiavioliittojen vastainen työ on jotain sellaista, mitä meidän kannattaa huomioida myös siellä, ja toivon, että viette viestiä kollegallenne ulkoministeriöön ja kehitysministerille.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

Puhemies Paula Risikko: Vielä yksi vastauspuheenvuoro, sen jälkeen mennään puhujalistalle. Edustaja Talvitie, vastauspuheenvuoro, ja sen jälkeen sitten puhujalista, Räsänen.

17.56 Mari-Leena Talvitie kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos ministeri Häkkäselä, että on tuonut tämän avioliittolain muutoksen tänne ja tärkeän asian. Kuten ministeri totesi, niin lapsilla on oikeus saada olla lapsi. Tämä esitys myöskin vastaa siten siihen samalle polulle, että olemme Pohjoismaiden kanssa, Ruotsin ja Tanskan ja Norjan kanssa, samanarvoisia.

Lakivaliokunnassa on käsittelyssä myöskin tämä lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvä iso lakipaketti, joka on myöskin hyvä paketti. Tämä tavallaan sitten nivoo nämä, päivittää myöskin tämän lainsäädännön siltä osin.

Mutta olisin kysynyt sitten vielä pientä asiaa, jota en tästä hallituksen esityksestä heti löytänyt, että miten sitten, jos on henkilö, joka on alle 18-vuotias mutta Suomen kansalainen ja aikoo solmia avioliiton jossain toisessa maassa, jossa on mahdollisuus solmia avioliitto alle 18-vuotiaan kanssa: pätevätkö henkilöön siis Suomen lait vai sen toisen maan lait, ja miten tämän asian kanssa edetään? — Kiitos.

Puhemies Paula Risikko: Ja sitten puhujalistalle.

17.57 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Tänään todellakin istunnossa käsitellään tärkeää kokonaisuutta, kun puhutaan lasten ja nuorten suojaamisesta ja suojelemisesta, ja tämä lakiesitys, jota nyt käsittelemme, on monella tavoin hyvin perusteltu juuri lasten ja nuorten oikeuksien vahvistamiseksi ja, niin kuin ministeri Häkkänen totesi, myös kansainvälisen viestin lähettämiseksi.

On kuitenkin huomioitava se, että tämä koskee käytännössä melko pientä joukkoa tällä hetkellä. Eli ihan tämän hallituksen esityksen omien perustelujen mukaan vuoden 2017 lopussa meillä oli yhteensä viisi naimisissa olevaa alaikäistä, ja pääosinhan nämä liitot ovat solmittuja juuri siinä 18 vuoden kynnyksellä eli 17-vuotiaana, joten se on hyvä huomioida. Eli suuresta, ikään kuin mittavasta ongelmasta tällä hetkellä Suomessa ei ole kysymys. Ehkä suurempi merkitys on nimenomaan tällä viestivaikutuksella.

Ministeri Häkkänen totesi, että on mahdollista elää avoliitossa. No, se on mahdollista, mutta niissä tilanteissa, joissa tulee yllätysraskaus ja halutaan lapsi pitää, on kuitenkin huomioitava se, että juuri nuoren naisen kannalta tai nuoren tytön kannalta se avoliitto, avoliitossa eläminen ja siinä lapsen huoltaminen ei välttämättä ole mikään turvallinen vaihtoehto ja hyvä vaihtoehto. Tietenkin kaiken kaikkiaan olisi parempi, että myös lasten saaminen ajoittuisi aikuisiälle, johon tämä toivottavasti tuo sen myönteisen viestin, että siten myös pystytään teiniraskauksia ehkäisemään.

Mutta itse pidän hiukan kaksinaismoralistisena sitä, että kun puhumme 17-vuotiaiden kohdalla lapsiavioliitoista, niin samaan aikaan avosuhteen tai nuorten seksisuhteiden kohdalla ei puhuta lapsiseksistä, vaan pidetään ikään kuin ihan normaalina sitä, että nuoret alkavat sukupuolielämän keskenään jo kauan ennen suojaikärajoja. Eli en pidä sitä tavallaan ihannekehityksenä, vaan siinäkin suhteessa tarvittaisiin asennemuutosta, jotta nuoret ja lapset saisivat täyden kasvurauhan.

Sitten täällä on puhuttu muista kulttuureista tulleista henkilöistä, maahanmuuttajista, ja todellakin islamilaisen oikeuden mukaan avioliiton solmiminen on mahdollista, kun henkilö on tullut sukukypsäksi. Tämähän käytännössä tarkoittaa sitä, että monissa islamilais-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

sa maissa avioliiton solmimisikä saattaa olla hyvin alhainen, esimerkiksi 13 vuotta tai 15 vuotta, ja vieläkin nuorempana käytännössä saatetaan näitä avioliittoja solmia. Ymmärrän, että tällä lainsäädännöllä kaikissa Pohjoismaissa on myös haluttu antaa selkeä viesti siitä, että tämä ei ole täällä hyväksyttävää, ja siinä mielessä arvostan tätä viestiä ja tätä lainsäädäntöä. Mutta aivan niin kuin edustaja Tanus totesi, on kuitenkin ongelmallista, että islamilaisessa oikeudessa saatetaan imaamin edessä solmia avioliitto, joka ei ole juridisesti pätevä Suomessa, mutta samalla miehellä saattaa olla useampi vaimo islamilaisen oikeusjärjestyksen mukaan, ja suomalaisen lainsäädännön valossa vain yksi heistä on sitten se juridinen vaimo. Samalla tavalla mielestäni nyt tulee kiinnittää huomiota siihen, että tämä ei välttämättä poista lapsiavioliittokäytäntöä islamilaisen kulttuurin sisällä, eli edelleen on mahdollista šaria-lain mukaisesti ottaa se lapsivaimo, vaikka häntä ei virallisteta suomalaisen oikeuskäytännön mukaan, ja se saattaa jopa asettaa hänet vielä haavoittuvampaan asemaan.

Kaiken kaikkiaan pidän kyllä tärkeinä niitä tavoitteita, joita tässä lainsäädännössä on esitetty, mutta samalla on huomattava, että se ei välttämättä näitä ongelmia poista, että tämä laki saadaan voimaan.

18.02 Hanna-Leena Mattila kes: Arvoisa puhemies! Nyt lähetekeskustelussa oleva lakiesitys alaikäisenä solmittavien avioliittojen kieltämisestä on periaatteellinen. Voimaan tullessaan tämä laki liittyy Suomen niiden maiden joukkoon, jotka pitävät avioliittoa täysi-ikäisten eli aikuisten välisenä juridisena sopimuksena, josta ei poiketa — ei edes uskonnollisin tai kulttuurisin perustein.

Alaikäisenä solmittavia avioliittoja on ollut Suomessa suhteellisen vähän viime vuosina. Ilmiö liittyy paljolti siihen, että avioliiton solmimisen perusteena menneinä vuosikymmeninä usein ollut raskaus ei ole enää tänä päivänä samanlaisen sosiaalisen paineen alainen asia kuin aikaisemmin. Sentään yli 40 prosenttia kaikista Suomessa syntyvistä lapsista syntyy avioliiton ulkopuolella, avoliitossa olevaan parisuhteeseen ja yksinhuoltajaperheisiin. Yhteiskunta on luonut turvaverkon pärjäämiselle, joten avioliitto ja sen kautta lapsen elatusvelvollisuus ei ole välttämätöntä lapselle tai lapsen äidille.

Alaikäisenä solmittavat avioliitot eivät myöskään ole sallittuja kulttuurisin ja uskonnollisin perustein. On hyvä, että myös Suomessa otetaan selvä kanta siihen, mikä on aikuisten, täysi-ikäisten maailmaan kuuluvaa toimintaa ja mikä ei. Lapsiavioliitot mahdollistavat alaikäisten raskaudet ja ylipäättänsä sukupuolisen kanssakäymisen, vaikka yleinen yhteiskunnallinen asenteemme viestittää lapsuuden ja nuoruuden rauhoittamista niille kuuluviin iloihin ja murheisiin. Alaikäisten oikeuksiin kuuluvat opiskelu ja ammatin hankkiminen, joka saattaa estyä tai ainakin viivästyä avioliiton ja sen mukanaan tuomien asioiden myötä. Alaikäiset ovat yksilöitä henkisen kehityksen vaiheissaan, mutta alaikäisenä solmittavien avioliittojen kieltäminen lailla suo kategorisesti mahdollisuuden rauhoittaa vuodet ennen täysi-ikäisyyttä avioliiton kaltaiselta oikeudelliselta sopimukselta.

On tärkeää, että avioliiton solmijat ovat molemmat täydessä henkisessä ymmärryksessä siitä, mistä avioliitossa on kyse. Entisessä elämässäni yläkoulun opettajana olin kyllä aika murheellinen kuullessani Lähi-idästä lähtöisin olevalta 14-vuotiaalta tytöltä, että hänen suurin unelmansa oli mennä mahdollisimman pian naimisiin ja olla aviovaimo — ilman koulutusta ja mahdollisuutta elättää itse itsensä. Arvioni oli tuolloin, että taustayhteisö loi paineet perinteiselle kulttuurisidonnaiselle käyttäytymiselle. Siksikin on hyvä, että Suomen laki antaa tarpeellisia lisävuosia itsenäisen ajattelun kehittymiseen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

Lakiesityksellä pyritään vaikuttamaan myös siihen, ettei avioliiton solmijoiden ikäero ole epäsuhtainen. Toisin sanoen: jo 18-vuotias on henkisesti lähempänä vanhempaa osapuolta kuin 16-vuotias.

Arvoisa puhemies! Kansainvälistyvässä Suomessa, johon maahanmuuton myötä tulee enenevässä määrin lisää ihmisiä erilaisista kulttuureista — niistäkin maista, joissa jopa lapsena solmitut avioliitot ovat mahdollisia — on käsillä oleva laki voimaan tullessaan selvä viesti, mitä me pidämme arvokkaana ja tärkeänä. Me täällä Suomessa monien muiden Euroopan maiden tavoin haluamme antaa lapselle ja nuorelle täydet oikeudet lapsuuteen ja nuoruuteen, henkiseen ja fyysiseen kehittymiseen ja ennen kaikkea omaan vapaaseen tahoon solmia tai olla solmimatta juridisesti merkityksellisiä sopimuksia.

18.06 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Suomessa alle 18-vuotias ei saa juoda alkoholia tai ajaa autoa, hän ei voi ottaa lainoja tai solmia monia muitakaan sopimuksia eikä hän ole täydessä vastuussa elatuksestaan. Yhteiskunnassa katsotaan, että alle 18-vuotias ei ole kypsä tekemään monia omaa elämäänsä koskevia valintoja, eikä hänellä ole kaikkia täysi-ikäisille kuuluvia oikeuksia.

Avioliitto on merkittävä juridinen ja kulttuurinen sopimus, aikuiselämään kuuluva ihmisten välinen sopimus ja yhteiskunnallinen instituutio. Avioliiton solmiminen on yksi elämän merkittävistä päätöksistä. Nykyisessä ihmisoikeusperusteisessa, lapsen oikeuksia painottavassa ajattelussa katsotaan, että avioliitto on nimenomaan aikuisten välinen sopimus. YK:n ihmisoikeusneuvosto on suosittanut kaikkia maita kieltämään alle 18-vuotiaiden lapsiavioliitot.

Suomessa avioliiton ikäraja on 18, mutta poikkeusluvalla avioliitto voidaan kuitenkin sallia myös sitä nuoremmille, eikä alaikärajaa ole lainkaan määritelty. Vuosina 2010—2017 myönnettiin yhteensä 126 poikkeuslupaa alaikäisille. Suurin osa poikkeusluvan saaneista oli 17-vuotiaita, kuitenkin vuonna 2012 poikkeuslupa on myönnetty niinkin nuorelle kuin 15-vuotiaalle. Valtaosa vuosina 2010—2017 poikkeusluvan saaneista lapsista on tyttöjä. Kysymys on siis erittäin voimakkaasti sukupuolitettu.

Hakijan puoliso on usein 1—4 vuotta hakijaa vanhempi. Puolisoiden välinen ikäero on kuitenkin ollut yli kuusi vuotta 18 prosentissa tapauksista. Seitsemässä tapauksessa molemmat puoliset ovat olleet alaikäisiä poikkeusluvan myöntämisvaiheessa. Tapauksia, joissa hakija tai hänen puolisonsa ovat ulkomaan kansalaisia, on ollut 22 prosenttia.

Arvoisa puhemies! On hyvä, että alaikäisen avioliiton mahdollisuus nyt poistetaan laista, kiitos siitä ministerille. Avioliitto ei kuulu lapsille vaan on aikuisten välinen sopimus. Ei voida katsoa, että alaikäinen on kypsä antamaan suostumuksensa avioliittoon, kun hänen ei katsota olevan kypsä solmimaan muitakaan merkittäviä sopimuksia tai kantamaan täyttä vastuuta omasta elämästään. On myös kansainvälisesti arveluttavaa, että lapsen oikeuksia painottava Suomi on mahdollistanut alaikäisten avioliitot omassa maassaan, vaikka globaalisti Suomi toimii niitä vastaan ja niiden vähentämiseksi.

Globaalisti lapsiavioliitot ovat usein pakkoavioliittoja, ja ne johtavat lasten hyväksikäyttöön, tyttöjen koulutuksen keskeytymiseen, teiniraskauksiin ja kohonneeseen lapsi- ja äitiyskuolleisuuteen, korkeaan syntyvyyteen ja sitä kautta jatkuvaan köyhyyden kehään.

Arvoisa puhemies! Esimerkiksi Ruotsi, Tanska, Norja, Sveitsi, Alankomaat ja Saksa sallivat avioliiton ilman poikkeuksia ainoastaan yli 18-vuotiaille. Suomi siirtyy siis oikeaan ja omaan viiteryhmäänsä lopettaessaan lapsiavioliittojen mahdollisuuden kokonaan ilman poikkeuksia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

Vaikka alaikäisen ei voi katsoa olevan kypsä päättämään avioliiton solmimisesta, eivät poikkeusluvalla solmitut avioliitot kuitenkaan suoraan ole pakkoavioliittoja, mutta ne saattavat olla sitä joskus myös Suomessa. Suomessa on todennäköisesti myös joitain vastentahtoisesti naitettuja tyttöjä. Alaikäisten avioliittojen kieltäminen kaikkinaisesti estää siten myös lasten pakkoavioliittoja. Kun kyse on lapsista, voi myös olla erittäin vaikea erottaa, milloin on tosiasiallisesti kyse lapsen omasta tahdosta ja milloin on kyse vanhempien tai muun ympäristön painostamisesta.

Arvoisa puhemies! Lapsiavioliitot mahdollistavan poikkeusluvan säilyttämistä on aiemmin perusteltu uskonnollisilla ja kulttuurisilla perusteilla ja vakaumuksilla. Mielestäni nämä eivät ole hyväksyttäviä perusteita alaikäisten avioliitoille, sillä tämä peruste avaa kaltevan pinnan lasten oikeuksien polkemiselle ja heikentää muutenkin ihmisoikeusperusteista lainsäädäntöä.

Lapsiavioliittoja on perusteltu myös alaikäisten raskauksilla. Peruste on tänä päivänä ontuva, sillä syntyvän lapsen oikeudet voidaan turvata ja isyys tunnustaa myös avioliiton ulkopuolella ja naimisiin voi aina mennä myös lapsen syntymän jälkeen, kun äiti saavuttaa täysi-ikäisyyden.

Arvoisa puhemies! Tämä lainsäädäntömuutos ei muuta sääntelyä koskien ulkomailla solmittuja lapsiavioliittoja, joissa on nytkin käytetty tapauskohtaista harkintaa, että onko ne sallittu vai eikö niitä ole sallittu ja laillistettu Suomessa. Pidän erittäin tärkeänä, että tämä linja vahvistaa kriittistä suhtautumista siihen, milloin ulkomailla solmitut alaikäisten avioliitot voidaan Suomessa laillistaa. Linjan täytyy olla tiukka, jotta tätä lakia ei kierretä ja mennä ulkomaille naittamaan tyttöjä.

Tässä on aikaisemmin puhuttu myös uskonnollisperusteisista, ei-juridisista avioliitoista, ja niiden ehkäisemiseksi tarvitaan varmasti asennekasvatusta, kulttuurista muutosta ja työtä sen suhteen.

Mutta, arvoisa puhemies, tämä asia on voimakkaasti myös periaatteellinen, ja lainsäädännöllä lähetetään aina myös viesti, ja näen, että tämä on tervetullut lainmuutos ja lähettää viestin siitä, että avioliitto ei ole lapsille, ja toivon, että tämä vaikuttaa myös niihin kulttuuriin ja uskonnollisiin asenteisiin, jotka saattavat ylläpitää lapsiavioliittoja ja niitä suosivia asenteita.

18.12 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Kulttuurilla, perinteillä tai uskonnolla ei saa vaarantaa lasten oikeutta olla lapsia.

Tyttöjen asema on tässä tullut esiin. Tämä nimenomaan suojelee enemmän tyttöjen puolella, vaikka tietysti on joitakin tapauksia, joissa ovat molemmat osapuolet olleet alaikäisiä.

Yhteiskunta on muuttunut, se on tässä huomioitu. Avoliitossa on mahdollista elää ja mennä sitten täysi-ikäisenä naimisiin, jos näin halutaan. Nyt tällä lainsäädännöllä tätä kaltevaa pintaa viedään pois, tämä on oikea askel.

Pakkoavioliittoihin otan kantaa myös ja erityisesti siihen, mitä tässä edellinenkin edustaja puhui, että tiukka linja siihen, että ulkomailla tehtyjä pakkoavioliittoja tai avioliittoja ei pidä mennä hyväksymään ainakaan kevyin perustein, jos on alaikäisiä.

Ja sitten tiukka linja tähän, kun lähdetään ulkomaille viemään erityisesti tyttöjä silvottavaksi. Tämä on jotain aivan uskomatonta touhua, että houkutellaan lapsia ulkomaille ikään kuin lomalle ja edessä on sitten koko elämän pilaava järkytys.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

18.13 Hanna Halmeenpää vihr: Arvoisa puhemies! Tässä lakiesityksessä, jossa lasten avioliitot kiellettäisiin, on oikea suunta. Nykytilanteessahan näiden poikkeuslupien, joilla on alle 18-vuotiaitten avioliitot mahdollistettu, suuntaus on ollut se, että myönnettyjen lupien määrä on pitkällä aikavälillä laskenut merkittävästi. Hyvä näin. Vuosittaisia hakemuksia kuitenkin tulee nykyään 10—30, ja näistä suurin osa on johtanut myönteiseen päätökseen. Tämän poikkeuslupan myöntäminen on aina edellyttänyt erityisiä syitä, ja yleisimpiä syitä alle 18-vuotiaiden avioliitoille ovat olleet raskaus, uskonnollinen vakaumus sekä kulttuuriset syyt. Vihreät kannattavat lämpimästi tätä hallituksen esitystä. Omassa poliittisessa ohjelmassamme on kirjattuna toive ja tavoite kriminalisoida kaikki lapsiavioliitot.

Eduskunnan naisverkosto ja Naisjärjestöjen Keskusliitto ovat pitkään tehneet vaikutustyötä alaikäisten avioliittojen kieltämiseksi, ja myös YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus tähtää samaan. Lapsiasiainvaltuutettu on todennut, että alaikäisten avioliittoihin voi liittyä lapsikaupaksi katsottavaa toimintaa, ja tältäkin kannalta hallituksen esitys on erinomainen.

Alaikäisen mahdollisuudesta saada poikkeuslupa avioitumiselleen on viime vuosina luovuttu myös Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa. Lapsiavioliitot ovat silti iso ongelma erityisesti kehittyvissä maissa edelleenkin, ja humanitäarisissä kriiseissä haavoittuvassa asemassa olevien asema on entistä hauraampi. Kriisien keskellä seksuaalinen väkivalta lisääntyy ja myös lapsiavioliitot yleistyvät. Nyt on todettu myös, että ehkäpä ilmastonmuutoksen myötä lapsiavioliittojen määrä kehittyvissä ja kehitysmaissa on kasvanut. Samaan aikaan, kun hallitus on leikannut kehitysyhteistyövaroista, tämä ristiriita toimissa on olemassa, ja tavoitteena tulee olla se, että kehy-rahastusta kasvatetaan 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Arvoisa puhemies! Tässä ei ole kyse pakkoavioliitoista vaan lapsiavioliitoista, mutta pakkoavioliitot ovat toinen asia, joka olisi sitten seuraavana toimenpiteenä syytä kriminalisoida. Toivonkin tätä hallituksen vielä edistävän, toivottavasti jopa tässä yhteydessä, jos mahdollista. Nyt hallituksen esityksessä ei oteta kantaa pakkoavioliittoihin, mutta tiedossa on, että pakkoavioliittojakin Suomessa esiintyy, niiden tunnistaminen vain on heikkoa. Monia tapauksia ei raportoida ollenkaan, ja rikosprosessiin näitä tapauksia ei juuri päädy. Ihmiskauppaan ja pakottamiseen liittyvä lainsäädäntö vastaa tällä hetkellä siis huonosti tilanteiden tunnistamiseen, ja tällaisia voivat olla muun muassa tilanteet, joissa lapsi lähetetään lähtömaahan avioitumaan.

Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys on kuitenkin erittäin kannatettava. Toivon, että hallitus ja ministeri huomioi jatkotoimissaan myös ne vielä kriminalisoimatta olevat avioliittomuodot, kuten pakkoavioliitot, ja kieltää nekin.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Tälle keskustelulle varattu aikaikkuna alkaa olla päättynyt, mutta myönnän vielä puheenvuorot edustajille Laukkanen ja Pauli Kiuru, ja katsotaan, kuinka kaukana siinä vaiheessa ajallisesti ollaan. [Sari Tanus: Entäs ministerin vastaus?]

18.17 Antero Laukkanen kd: Arvoisa herra puhemies! On erittäin tärkeää, että yhteiskunta ja eduskunta seuraavat yhteiskunnan kehitystä ja myös, että avioliittolakia tarkastellaan aina ajoittain, että vastaako se sitä kehitystä, joka yhteiskunnassa muuten on meneillään. Sen ei kuitenkaan tulisi tarkoittaa sitä, että itse avioliiton perinteinen merkitys ja arvo yhteiskunnallisena instituutiona olisi jollakin tavalla sen kohteena, että sen arvoa ja merki-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

tystä haluttaisiin muuttaa tai jopa alentaa. Tämän muutosesityksen ehkä keskeisimpiä asioita on juuri se, että halutaan luoda puitteet hyvän avioliiton syntymiselle ja ne edellytykset, että ei kenenkään tarvitse paineen alla mennä avioliittoon mistään syystä vaan että itse avioliitto nähtäisiin merkityksellisenä ja tärkeänä tapahtumana.

Hieman mietin, että onko tämä esitys lopulta hyvä vai huono. Olen vähän kahden vaiheilla ja mielenkiinnolla odotan tässä nyt valiokunnan mietintöä ja sitä, mitä asiantuntijoita kuullaan. Ehdottomasti tässä on hyviä asioita, mutta tämä on niin syvälinen ja monipuolinen asia, että en pidä tätä pelkästään sellaisena asiana, että tässä nyt ulkomaalaisten pakkoavioliitot olisivat se suurin uhka, jota tässä torjutaan. Tässä on muitakin nyansseja ja näkökulmia.

Mutta niin kuin sanoin, on tärkeää, että avioliittolakia tarkastellaan ja pohditaan, vastaa-ko se yhteiskunnallista tilaa, ja jään odottamaan valiokunnan ratkaisua ennen omaa lopullista ratkaisuani.

18.19 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Hieman pääaiheesta sivupolulle:

Edustaja Halmeenpää otti kehitysyhteistyörahat esille, ja toden totta, olemme joutuneet hieman siitä tinkimään viime vuosina, mutta nyt on pientä korjaustakin jo tehty. Naiset, lapset, lisääntymiserveys ovat meidän kehitysyhteistyön kärjessä, ja niin sen pitää olla-kin. Kohteita on fokusoitu tarkemmin, jotta tuki menisi mahdollisimman vaikuttavalla tavalla, ja kehitysministeri Virolainen on tässä jatkanut hyvää työtä.

Kehitysyhteistyökohteilta, kun puhutaan avioliitoista, lasten asemasta tai lisääntymisestä, odottaisin myös vastuuta. Esimerkiksi Tansanian presidentti noin kuukausi sitten sanoi, että maan naisten pitää ryhtyä synnytystalkoisiin, koska viisi lasta per nainen ei riitä ja tarvitaan lisää tansanialaisia. Samaan aikaan Suomi antaa kehitysapua maahan. Senegalin väkiluku 1970 oli 4 miljoonaa, ja sattumoisin Suomen väkiluku oli vuonna 1970 myös 4 miljoonaa. Ero on siinä, että vuonna 2100 Suomen väkiluku on 5,5—6 miljoonaa, Senegalin väkiluku on 70 miljoonaa. Tätä taustaa vasten mikään kehitysapu ei tule riittämään. Afrikan voimavarat ja ruokatuotanto eivät tule toimimaan, elleivät nämä maat ja hallitukset ota myös itse vastuuta omasta kansastaan ja tulevaisuudestaan. Siinä suhteessa toivon, että meidän kehitysavussa huomioidaan ainakin ikään kuin palkitsevalla tavalla niitä maita, jotka tuntevat tämän vastuun paremmin, ja ehkä sitten annamme tukea hieman heikommin niille, jotka eivät ota asioista oikein itsekään vastuuta.

Mutta edelleenkin haluan kiittää ministeri Häkkästä näistä tämän päivän hyvistä lakiesityksistä. Näillä asioilla Suomi on todellakin oikeassa viiteryhmässä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ministeri, 2 minuuttia.

18.22 Oikeusministeri Antti Häkkänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitoksia jälleen kerran hyvistä kysymyksistä ja kommentteista. Tosiaan tämän lainvalmistelun taustalla on semmoinen, että kun puolitoista vuotta sitten aloitin ministerinä, niin ryhdyin tätä tarkastelemaan, miksi meillä tällainen oikeus on, onko tämä niin kuin jäännös, jota ei tosiasiallisesti käytetä. Mutta sitä tosiasiallisesti käytetään, niitä lupia myönnetään. Ja suoraan sanottuna lupien perusteluaineistoista ainakin minä vedän sellaisen johtopäätöksen, että en voi olla täysin varma, etteikö niihin liittyisi joitain uskonnollisia tai kulttuurillisia tai muita perusteita, jotka minun mielestäni eivät suomalaisen oikeusjärjestykseen niin selkeästi kuulu. Sen takia käynnistin lainvalmistelun, ja siinä yhteydessä huomattiin, että itse asias-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 111/2018 vp

sa on mahdollisuus, että tämä poikkeuslupamenettely myös mahdollistaa jonkinsorttisen painostamisen. Sen takia tästä poikkeuslupamenettelystä on syytä Suomessa luopua kokonaisuudessaan.

Mitä tulee kysymyksiin ulkomailla tapahtuvista avioliitoista, niiden osaltahan tämä lakiesitys ei tuo selkeää muutosta, koska en olisi ehtinyt tuomaan tätäkään lakiesitystä, koska se olisi vaatinut pidemmän valmistelun. Mutta semmoinen vaikutus sillä on, että jos ulkomailla nyt menee naimisiin vaikka alaikäinen ja täysi-ikäinen, niin tämä nostaa sitä ikärajakynnystä, jolloin Suomessa katsotaan, että voidaan tunnustaa joku avioliitto. Eli nyt tämä on yksi oikeusjärjestyksen yleisperiaate, että vain sellaiset avioliitot hyväksytään Suomessa. Eli nyt jos tulee 15—16-vuotias henkilö, joka on mennyt naimisiin ulkomailla, ja vaikka kolmekymppinen mies, niin hyvin todennäköisesti tällaisia ei hyväksytä. Niitä ei itse asiassa nykyäänkään hyväksytä, mutta niitä jatkossa hyväksytään entistä niukemmin. Elikkä pitää olla hyvin lähellä toistensa ikää ja tyyliin joku lapsen etu perusteena, että on vaikka 17- ja 18-vuotias Afganistanissa asunut pariskunta, jolla on lapsi. Tällaisissa tapauksissa, joissa katsotaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen puitteissa, että se on lapsen edun mukaista, että sitä perhettä ei oikeudellisesti hajoteta, [Puhemies koputtaa] ne edelleen voitaisiin sallia. Mutta se vaatii jatkoselvittelyä, tehdäänkö siihen lakimuutoksia. Hyvin vaikeata.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.